

Wonen na 2001. Het PvdA-verkiezingsprogramma over het woonbeleid

Artikel voor SerVicE - februari 1998

In 1990 verscheen de nota *Volkshuisvesting in de jaren negentig, Van bouwen naar wonen*. Inmiddels is de hoofdtitel bijna verjaard maar de ondertitel is actueler dan ooit. In het PvdA-verkiezingsprogramma is de traditionele paragraaf 'volkshuisvesting' vervangen door 'wonen'. En in de volgende kabinetsperiode heet het ministerie van VROM, met de V van volkshuisvesting, wellicht RMW: ruimte, milieu en wonen.

Voor de PvdA is dit meer dan een woordspel alleen. Het gaat om een wezenlijk andere oriëntatie op het wonen. Dat houdt in dat er enkele eenvoudige, maar diepgravende vragen opnieuw moeten worden gesteld. Wat is wonen? Wat betekent wonen voor het individu, voor mensen die een woning delen, of een bouwblok, een straat, een buurt of wijk? Welke waarden kunnen tot uitdrukking komen in het wonen? Wat kan het wonen bijdragen aan de opbouw van de samenleving? En hoe kan het wonen maatschappelijk zo worden georganiseerd dat hiervoor optimaal ruimte bestaat? De PvdA wil een debat hierover. Deze wens lijkt het minst concrete onderdeel van de wonen-paragraaf in het verkiezingsprogramma, maar is wel de verstrekkendste.

Hiermee wordt ook de vertrouwde maatschappelijke orde van het volkshuisvestingsstelsel onderwerp van debat. In dat stelsel hebben niet de burgers zelf het primaat, maar de instellingen van het middenveld en de marktpartijen namens hen, geleid door de overheid. De grote kwantitatieve woningnood legitimeerde het stelsel en leidde tot een werkwijze van standaardisering en schaalvergroting. Het is de vraag of dat nu, na een eeuw onderwijs en emancipatie, bij een grotere culturele verscheidenheid dan ooit en gelet op de verandering van een kwantitatieve naar een kwalitatieve woningnood, nog op zijn plaats is.

Er zijn voldoende woningen, maar die bieden onvoldoende de kwaliteiten die mensen in hun wonen zoeken. Wat zijn die kwaliteiten? Tot nu toe wordt het kwaliteitsbegrip vooral *top-down* gedefinieerd en gestandaardiseerd. Ook de Vinex-operatie is in essentie nog altijd een kwantitatief antwoord op een kwalitatief probleem. In een nieuwe benadering van het wonen moet daarom ook het kwaliteitsbegrip worden uitgediept, van 'onderop' en van 'binnenuit'. Wat is wonen?

De 'nota-Heerma' uit 1990 betekende een halve breuk met het volkshuisvestingsstelsel. Een halve breuk, omdat wel de aanbieders op de markt grotere vrijheid kregen, maar niet de mensen om wie de volkshuisvesting ooit was opgezet, de huurders en (aspirant)kopers. De aanbieders op de woningmarkt zijn verzelfstandigd, niet de burgers. In sommige opzichten zijn huurders in de sociale sector er zelfs fors op achteruit gegaan, zo heeft de PvdA de afgelopen jaren blootgelegd.

Gaandeweg werd het de PvdA duidelijk dat als referentie voor 'reparaties' niet in de eerste plaats het half-herziene stelsel moest gelden, maar een nieuwe, toekomstgerichte visie op het wonen. De richting van deze visie kan nu al worden geschetst, nadere uitwerking moet in de

komende jaren gebeuren. Daartoe wil de PvdA dat er in de komende periode een nota *Wonen* wordt opgesteld, die bijvoorbeeld in 2001 kan verschijnen, precies honderd jaar na de *Woningwet* van 1901.

Zelfexpressie, zelfbeschikking en zelforganisatie moeten volgens de PvdA de kernbegrippen van deze nieuwe visie zijn. Burgers moeten het primaat krijgen in de vormgeving van hun wonen, als de belangrijkste bepalende partij bij bouw en beheer. Hun energie, betrokkenheid en eigen verantwoordelijkheidsbesef moet en kan serieus worden genomen, als basis voor het woonbeleid en als onmisbare kracht bij het beheer en de verbetering van de kwaliteiten van straat, buurt, wijk en stad. Voor nieuw- en verbouw moeten particulier opdrachtgeverschap en vormen van zelfbouw voor alle inkomensgroepen worden bevorderd. In het beheer moet zelforganisatie het uitgangspunt zijn, met professionele instituties in een dienstverlenende rol. In financieel opzicht moeten de circuits van kopen en huren beter op elkaar worden afgestemd, zoals nu al met de Individuele Koopbijdrage (ikb) wordt beoogd.

Dankzij deze verzelfstandiging van de burgers kunnen de overheden zich beter dan tot nu toe richten op de hoofdlijnen van een voorwaardenscheppend sociaal en ruimtelijk beleid, gericht op de 'ongedeelde sad'. De overheid hoeft niet langer uitdrukking te geven aan de culturele diversiteit van de samenleving, maar schept de condities waaronder deze diversiteit *zichzelf* kan uitdrukken. De *bottom-up*-benadering moet ook doorwerken in de grote opgaven van de komende jaren, zoals de herstructurering van naoorlogse woonwijken en de nieuwe tranche Vinex-locaties.

De maatschappelijke en politieke opgave voor de komende jaren bestaat eruit de individualisering en de pluralisering van de samenleving serieus te nemen als voor nieuwe vormen van samenlevingsopbouw, solidariteit en stedelijkheid. Het 20ste-eeuwse volkshuisvestingsstelsel is een historisch waardevol model, maar inmiddels knelt het al te zeer. Te vaak reduceert het de intrinsieke waarden van het wonen tot een karikatuur. In plaats van vast te houden aan de vertrouwde posities in dit stelsel, wil de PvdA voorwaarts naar een andere, actuelere visie op het woonbeleid. Het PvdA-verkiezingsprogramma neemt een voorschot op de avontuurlijke zoektocht naar zo'n visie op het wonen in de 21ste eeuw.